

Л.В. Філь, асп., ЖДУ імені Івана Франка, Житомир

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ДУМКА: НА ШЛЯХУ ДО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ДИСКУРСУ

Проблема організації гармонійного суспільства була об'єктом філософських роздумів протягом багатьох століть. Проте минуло вже немало часу, і втілення цих ідей у соціальну реальність на дало очікуваних результатів. Тим не менш, позитивним для соціально-філософської думки є сам досвід спостереження за розвитком соціальних подій і осмислення проблем, які поставали перед людством. Це, у свою чергу, потребує не тільки належного вивчення і класифікації накопиченого досвіду, але й ретельного аналізу витоків тих чи інших соціальних процесів.

Відтак, сучасна соціологічна теорія підходить до розв'язання існуючих проблем досить однобоко. Так, наприклад, аналіз соціального зводиться до систематизації поглядів її дослідників та категоріального апарату відносно тієї частини соціальної дійсності, яка досліджується. Питання про онтологію соціального, яка має бути частиною філософії і охоплювати проблеми буття, залишається поза увагою більшості дослідників.

Саме ця проблема онтології соціального ґрунтовно проаналізована американським філософом, представником аналітичної філософської традиції Джоном Серлем. Дослідження соціальної реальності Серля мають міждисциплінарний характер. Запропонований ним філософський аналіз є, за його визначенням, "натуралістичним". Філософ розглядає здібність людини до створення таких явищ, як гроші, властність, уряд, шлюб та їм подібних як розвиток більш загальних біологічних феноменів. До таких феноменів належить здатність людей до кооперативної поведінки та мовна символізація. Серль конкретизує соціальну онтологію в концепції інституціональної реальності, яка є, на його думку, особливим випадком соціальної реальності. Для того, щоб пояснити всю інституціональну реальність, як стверджує мислитель, достатньо трьох категорій: колективна інтенціональність, приписування функцій і конститутивні правила. До цього ще слід додати особливі здібності людини, які в ній закладені – так звані Background-ні здібності ("Background – це біологічно укорінена схильність людини до мовної та інституціональної поведінки).

Серль у своїх працях наводить докази взаємозв'язку мовних актів та інтенціональних ментальних станів. Він вважає, що репрезентативна здатність мовних актів є продовженням більш фундаментальної у біологічному плані здатності відносити організм до світу за допомогою ментальних станів, більшість з яких мають інтенціональний характер. Мислитель приходить до висновку про те, що різні форми зв'язку мови зі світом опосередковують більш загальний зв'язок свідомості зі світом. Це

виводить його на фундаментальну філософську проблему свідомості. Проблема свідомості і психофізична проблематика в середовищі англосаксонських філософів робить "філософію свідомості" на даний час центральною аналітичною дисципліною.

Як зазначає філософ, свідомість – це каузально емерджентна властивість організму, результат його еволюційного розвитку. Вона залежить від "поведінки" нейронів і, таким чином, каузально редукована до мозкових процесів (при цьому Серль підкреслює, що поки ще невідомі нейрофізіологічні підстави свідомості). На думку вченого, наука про мозок ніколи не призведе до онтологічної редукції свідомості, до ототожнення суб'єктивного і об'єктивного, що фактично призводить до елімінації суб'єктивного. Незгоду Серля викликають і ті новітні аналітико-когнітивістські теорії інтенціональності, які, на його погляд, прагнуть відокремити інтенціональність від свідомості, позбавляючи інтенціональність такої її важливої властивості, як суб'єктивність. А отже, потрібно поглибити дослідження таких властивостей свідомості, як темпоральність, соціальність, єдність, суб'єктивність, структурованість, інтенціональність. Серль, працюючи в цьому напрямку, намагається пояснити виникнення в нашій картині світу соціальних феноменів на основі свого розуміння конструктивної ролі мови, інтенціональності і свідомості, не пориваючи при цьому з принципами епістемологічного реалізму.

Таким чином, Дж. Серль, в контексті аналізу соціального досліджує проблеми мови, яка, на його думку, імпліцитно містить у собі ті чи інші соціальні структури. Проблеми мови і її потенції впливу на соціальні зміни досліджували такі зарубіжні та вітчизняні філософи, як Ф. де Соссюр, Е. Бенвеніст, Дж. Остін, Л. Вітгенштейн, О. Потебня, Ю. Лотман, М. Попович та ін. Філософ критикує теоретичні уявлення про соціальну реальність, які мають місце у роботах як соціологічного, так і міждисциплінарного спрямування П. Бергера, Т. Лукмана, Е. Дюркгейма, П. Бурдьє, Ю. Габермаса та ін. Новітні аналітико-когнітивістські теорії інтенціональності, які аналізуються Дж. Серлем та використовуються у його концептуальних побудовах, представлені у працях П. Грайса, Д. Деннета, С. Стіча, та ін.

Сучасний стан української філософської думки вимагає критичного перегляду та переоцінки попередніх надбань соціальної філософії. З огляду на міждисциплінарний характер сучасних досліджень соціального, зокрема у філософії Джона Серля, це можливо зробити за умов аналізу матеріалів як соціально-філософської думки, так і біології, психології, семіотики, соціолінгвістики, нейробіології і теорії штучного інтелекту, логіки та інших галузей наукового знання.